

„Minden nemzet a maga nyelvén lett tudós”

Pusztai Gabriella és Márkus Zsuzsanna (2017. szerk.): Szülőföldön magyarul. Iskolák és diákok a határon túl. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.

MÁRTON RÉKA

A Debreceni Egyetem pedagógiai köteteinek határon túli oktatáspolitikai, neveléstudományi kötete a Kárpát-medence magyar nyelvű felsőoktatási intézményeit mutatja be.

Kulcsszavak: oktatáspolitikai, Kárpát-medence, felsőoktatás, magyar nyelv, kisebbség

A Debreceni Egyetemi Kiadó nemrég, Oktatáskutatás a 21. században címmel indult könyvsorozatának új kötete látott napvilágot 2017 tavaszán. A gazdag szimbolikájú, s közben visszafogottan elegáns küllemű tanulmánykötet borítóján egy kerítés fölött pillantunk a téli tájba, ahol a kopasz fa mellett már virágzó ágakat is látni. Az öt különböző országban élő szerzőkből álló kutatói közösség a Kárpát-medence magyar kisebbségi oktatásának múltjáról, jelenéről és jövőbeli lehetőségeiről ad átfogó képet.

Az előszóból kiderül, hogy a Debreceni Egyetem Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központja a határon túli régiók kutatóműhelyeinek munkatársaival összefogva másfél évtizede vizsgálja a szomszédos országokban élő magyarság oktatási intézményeit és tanulmányokkal kapcsolatos magatartását. A Kutatóközpont támogató szellemi műhely, amely összehangolja a kérdéskör tapasztalt és fiatal kutatóinak vizsgálatait.

A kötet a négy nagy határon túli régió oktatásával foglalkozik. A tanulmányok egy része friss empirikus kutatási eredmények alapján elemez, míg mások olyan szerzők tollából valók, akik maguk is aktív formálói a kisebbségi oktatáspolitikának.

A kötet három terjedelmesebb fejezetből áll tematikus alcímekkel. Az I. fejezet a Mérlegen alcímet kapta, melyben hét olyan szerző munkája található, akik a saját régiójuk oktatásának történeti háttérét mutatják be. *Murvai László* munkájában az erdélyi magyar oktatás rend-

szerebeli nehézségeivel foglalkozik. Tanulmányából kiderül, hogy a romániai magyar oktatás szinte megegyezik a román oktatással, csupán a tanítás nyelve más. A szerző úgy véli, hogy az erdélyi magyar oktatás szórványozódik. *Gábrity Molnár Irén* a Vajdaság oktatásának és munkaerő-piaci jellemzőinek összevetésével foglalkozik. A szerző leírja, hogy a Vajdaság népessége magasabb képzettségi szerkezettel rendelkezik, mint Közép-Szerbia, illetve egészében Szerbia. Szerbiában önálló magyar egyetem nincs, ezért a fiatalok nagy része Magyarországon folytatja tanulmányait. A tanulmány empirikus részében a szerző a diplomások elhelyezkedési lehetőségeit vizsgálja.

Orosz Ildikó és Pecsora Krisztina a kárpátaljai oktatást boncolgatja két külön munkában. *Orosz Ildikó* leírja, hogy a kárpátaljai magyar oktatást elsősorban azok a szervek határozzák meg, akik felügyelik a teljes rendszert. A szakértő szerző véleménye szerint a kárpátaljai magyar oktatást közelíteni kell a magyarországihoz annak érdekében, hogy a kárpátaljai diákok számára reális alternatíva legyen a magyarországi továbbtanulás azokon a területeken és képzési szinteken, ahol nem érhető el anyanyelvi tanulás Kárpátalján. Például olyan tanulmányi versenyeken való részvétellel, ahol a magyarországi kritériumrendszer alapján mérettetnek meg a diákok. *Pecsora Krisztina* kutatási célja az volt, hogy megvizsgálja, megfelel-e a magyar oktatási rendszer az ukrán állam által támasztott követelményeknek második (ukrán) és idegen

nyelv (angol) tanulása kapcsán. A szerző azt hangsúlyozza, hogy a kisebbségi magyarok sikeres társadalmi integrációja az államnyelv elsajátításán keresztül valósulhat csak meg. Ehhez azonban más módszerekkel történő nyelvtanításra van szükség. *Morvai Tünde* tanulmányával folytatódik a kötet I. fejezete. Morvai a középkelet-szlovákiai magyar tanítási nyelvű középfokú intézmények végzős diákjainak továbbtanulási szándékait vizsgálta és megállapította, hogy a középiskolások továbbtanulási aspirációi és családjaik társadalmi háttere között szignifikáns kapcsolat van. A szerző jelen eredményei alapján kiterjesztené vizsgálatát és országos szinten ellenőrizné eredményeit. *Pálfi József* egy történeti áttekintést ad a Partiumi Keresztény Egyetem működésének első negyedszázadáról. Az intézmény 2008-ban hivatalos akkreditációt kapott, így ez az egyetem lett az első államilag is akkreditált magyar felsőoktatási intézmény Romániában. Az egyetemre válás történelmi mérföldköve 1998. június 9-e volt, amikor is a nagygyűlésen jelenlévők közfelkiáltással kimondták a Partiumi Keresztény Egyetem létrehozásának szándékát. *Bán Gergely Károly* történelemtanár munkájában azt vizsgálta, hogy miképpen jelent meg a korabeli történelemkönyvekben a trianoni békeszerződés témája. A szerző megállapította, hogy összességében a vizsgált tankönyvek megfelelnek a kor tudományosságának és az ismeretekben jelentős mértékben jelen van Trianon képe, melyek a különböző tankönyvekben nagy hasonlóságot mutatnak. A tankönyvek (egy kivételével) hangsúlyozzák az 1920 előtt és utáni időszakokat, kiemelve a negatív változásokat.

A II. fejezet a Tehetség és felelősség címet viseli, melyben hat munka olvasható. Ezt a fejezetet *Pusztai Gabriella* és *Márkus Zsuzsanna* közös munkája nyitja meg. A szerzők a Kárpát-medence magyar felsőoktatási intézményeiben tanuló hallgatókat vizsgálták. A tanulmány a felsőoktatás részvételéről és hatásairól, a hallgatók társadalmi státuszáról és a karrieres és döntések mentén elemez. *Takács Zoltán* a Kárpát – medence intézményit mutatja be. Ezek a régiók a rendszervál-

tás után próbáltak önálló kisebbségi intézményeket létrehozni. Így jött létre Ukrajnában a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Romániában a Sapienta Erdélyi Magyar Tudományegyetem és a Partiumi Keresztény Egyetem, valamint Szlovákiában a Selye János Egyetem. A délvidéki magyarok szellemi központja Szabadka, a felvidéki magyaroknak Révkomárom, a kárpátaljai magyarok esetében pedig Beregszász. Papp Z. Attila kárpátaljai doktoranduszait vizsgálta. Érdeklődésének középpontjában a PhD hallgatók tanulmányi útvonalai és motivációi álltak. Kvalitatív kutatási eredményei arra engednek következtetni, hogy a doktori képzéshez vezető út nem értelmezhető lineáris mozgásként, és kiemeli, hogy elsősorban az anyanyelven folytatott doktori tanulmányok vonzóak a kárpátaljai hallgatók számára. A II. fejezet *Veres Valér* tanulmányával folytatódik, aki a romániai magyarok oktatási esélyegyenlőségeivel és a felsőoktatási expanziójával foglalkozott népszámlálások alapján. Munkájában jól áttekinthető és értelmezhető ábrák és táblázatok segítségével mutatja be eredményeit. A szerző kiemeli a pozitív változásokat: 2002 és 2011 között nőtt a magyar nemzetiségű tanulók aránya a közép- és a felsőfokú oktatásban is. Nagy probléma azonban az erdélyi magyar fiatalok esetében is az államnyelv hiányos ismerete, ami miatt egyes felsőoktatási területeken esélyhátránnyal indulnak. *Bernáth Krisztina a hallgatók* tanulási attitűdjét vizsgálta a Partiumban. A HERD (Higher Education for Social Cohesion – Cooperative Research and Development in a Cross-border Area) projekt keretében megvalósult keresztmetszeti kutatás eredményeit dolgozta fel. Ebben a kutatásban a Partiumi Keresztény Egyetem mellett a Debreceni Egyetem és a Nagyváradai Egyetem is részt vett. A vizsgálat során a szerző arra a következtetésre jutott, hogy a tanulási attitűd esetében szignifikáns pozitív kapcsolat áll fent a materiális értékek és a normaszegő tanulási attitűd között. *Flóra Gábor* munkájával zárul a II. fejezet, aki a Partiumi Keresztény Egyetem egyházi felelősségvállalását és a felsőoktatás identitás kérdését vizsgálta. Munkájában szó esik

„Minden nemzet a maga nyelvén lett tudós”

az egyetemépítés mérföldköveiről, a Partiumi Keresztény Egyetem megalapításáról. Az egyetem „apja” a Sulyok István Református Főiskola felekezeti kötődésű, így az utódja is keresztény értékrendre épülő, közösségi jellegű, magyar oktatási nyelvű intézmény. A keresztény értékrend ott van a mindennapokban, akár templomokkal körülvett iskolának is nevezhető, mivel az egyetem közelségében egy templom is található, amely szerves részévé vált az intézménynek.

Az utolsó, egyben III. fejezet alcíme az Új utakon nevet kapta, melyben *Nánási – Molnár Anita – Séra Magdolna* munkája az első. A szerzők szintén a tanulási motivációval foglalkoztak óvodások és elemi iskolások esetében. A kárpátaljai magyarság legnagyobb célja kell, hogy legyen az anyanyelv és a magyar identitás megőrzése és annak továbbadása. Jelentős szerepe van ennek már az óvodai nevelés idején is. A kutatás során megkérdezetteknek fontos az anyanyelv ápolása és fenntartása, ugyanakkor úgy vélik, hogy az államnyelv megtanulása is elengedhetetlen. Az interjúk alapján arra a következtetésre jutottak, hogy iskolaválasztásnál fontos tényező az államnyelv elsajátítása, az érvényesülés, az anyanyelven való tanulás és a magyar identitás fenntartásának fontossága. *Mandel Kinga Magdolna* munkája Székelyföldön az előkészítő osztályok reformjának közvetlen és közvetett hatásairól szól. Előkészítő osztályba kellett járniuk (1/2011 tanügyi törvény) azoknak, akik 2012. szeptember elsejéig betöltötték a hatodik évüket. A dátumon kieső gyerekek kérhették az előkészítő tanfolyamot, de nem volt kötelező. A reformot az egyik kormány kezdeményezte, egy másik megszavazta, egy harmadik pedig kivitelezte, így hatalmas felbolydulást váltott ki. *Biró A. Zoltán – Bodó Julianna* a romániai magyar szakképzés változásait vizsgálta. A tanulmány apropója a romániai szakképzés jogi-adminisztratív keretének változása, ami egyre nagyobb jelentőséget ad a középfokú szakképzésnek és háromévesre bővíti. A szerzők áttekinthető a jelenlegi változás előzményeit, melyek a mai helyzet kialakulásában meghatározó szerepet kaptak, majd a szakképzésről alkotott helyzetképről írnak. *Fónai Mihály – Cséke Katalin* munkájával

folytatódik a kötet. A szerzők a kárpátaljai magyar nyelvű roma/cigány iskoláztatásáról írnak. Kárpátalján a roma/cigány népesség magyar ajkú, így iskoláztatási nehézségeivel elsősorban a magyar oktatáspolitikának kell szembe nézni. Ugyanakkor a roma/cigány fiatalok életében fontos a vallásosság. Esetükben is a vallásosság identitásformáló tényezőként hat, de segítheti az iskolai és társadalmi mobilitást is. Kárpátalján egyházi kezdeményezésre létrejött a Roma Missziós Központ, ami a roma/cigánygyerekek oktatási problémáit hivatott enyhíteni. A Központ sokrétű munkát folytat, többek között például iskolákat és felzárkóztató oktatási programokat szervez. *Szabó–Thalmeiner Noémi* a Babes- Bolyai tudományegyetem Pszichológia és Neveléstudományok Karán belül az óvodapedagógus- és tanítóképzés működésével foglalkozik. Az intézmény 1999-ben elsőként indította el Romániában a magyar tannyelvű állami felsőoktatást az óvodapedagógus- és tanítóképzés szakon. Románia Európai Unió csatlakozása egy sor változást hozott a felsőoktatásban is, melyek napjainkban is meghatározzák az intézmény működését. A szerző a hallgatók képzésükről alkotott véleményeit vizsgálta. Eredményei arra engednek következtetni, hogy a BBTE óvodapedagógus és tanító szakos hallgatói elégedettek képzésükkel, és véleményük szerint a gyakorlati képzés megerősíti a tanulmányaik hatékonyságát. A hallgatók szeretnék tovább tanulni annak érdekében, hogy bővítsék szakmai tudásukat. *Stark Gabriella Mária* munkája zárja a kötetet, aki a PADI-s pedagógusjelöltekkel foglalkozott. Tanulmányának célja az volt, hogy a kisebbségi pedagógusképzés sajátosságait elemezze. Táblázatokba foglalja össze, milyen magyarázó tényezők határozhatják meg a kisebbségi felsőoktatást. A szerző kitér a PADI-s diákok több szempontú elemzésére is.

A kötetet nevezhetnénk akár a határon túli magyarok régiókat bemutató könyvnek is. Hiszen a régiók oktatási rendszerein túl társadalmi problémáikról is nagyon izgalmas, jól áttekinthető és rengeteg információt közlő munkáról van szó. Az olvasó a régiók oktatási rendszereinek teljes vertikumát áttekintheti: az óvodától a felsőfokú intézményekig.

Márton Réka

A kötet végén megtalálhatók a tanulmányok angol nyelvű összefoglalói is, s ez nagy segítséget nyújt a nemzetközi olvasóközönség számára. Mindegyik tanulmány jelentős szakirodalmi kitekintéssel rendelkezik, ami alapján az olvasó akár tovább bővítheti ismereteit az adott tanulmány témájáról. Ajánljuk a köny-

vet azoknak, akik keveset tudnak arról, mit jelent megküzdeni, majd naponta hálát adni azért, hogy egy kisdíák vagy egy középiskolás megértheti a tanítója és tanára szavát, s hogy egy egyetemi hallgató az anyanyelvén válhat tudóssá.

'Every nation became scientist on their own language'

This issue of the series on pedagogy published by the Debrecen University provides the reader with an overview about the work at the universities with Hungarian language in the Carpathian Basin.

Keywords: *education policy, Carpathian Basin, higher education, Hungarian language, minorities*

Márton Réka (2017): „Minden nemzet a maga nyelvén lett tudós” Pusztai Gabriella és Márkus Zsuzsanna (2017, szerk.): Szülőföldön magyarul. Iskolák és diákok a határon túl. Debreceni Egyetemi Kiadó: Debrecen. *Gyermeknevelés*, 5. 3. sz., 131–134.